

Kertesi Gábor

Megalázottak és megszeméltettek

Cigány emberek beszámolója az őket ért sérelmekről és megaláztatásokról az 1993/94. évi, országosan reprezentatív cigányvizsgálat megkérdezettjei közül

„... aki olyan társadalomban akar élni, amely az ő és hozzátartozói emberi méltóságát minden sérelem ellen biztosítani akarja, annak legelső dolga az emberi méltóság mindenféle sérelmét a maga ügyévé tenni, akár főispánról, akár asztalossegédről, akár úrról, akár zsidóról, akár polgárról, akár kommunistáról, akár esperesről, akár csavargó szektásról van szó.”
(Bibó István)

A család valamelyik tagját érte-e a közelmúltban roma származása miatt valamilyen súlyos, hátrányos megkülönböztetés? Ha igen: mi volt az? – ezt a kérdést tettük föl utolsó kérdésként az MTA Szociológiai Intézet 1993/94. évi reprezentatív cigányfelvételének kérdőívében. Az alábbi összeállításban összegyűjtöttük az erre a kérdésre adott pozitív válaszokat. Az idézőjelben levő szövegek esetében a kérdezőbiztos a megkérdezett személy saját szavaival adta vissza a választ, az idézőjel nélküli szövegek esetében maga foglalta össze a megkérdezett válaszát. A válaszokat a válaszok jellege, tartalma szerint csoportosítottuk. Egy válasz minden esetben egy mintabeli háztartást reprezentál. Egy válaszon belül többféle sérelemről is beszámolhattak a megkérdezettek. Ezeknek a sérelmeknek a kódjait valamennyi válasz esetében külön jelöltük. Az esetek bemutatását egy összefoglaló táblázat ismertetésével zárjuk.

- Jelölések: E = Erőszak
S = Szkinhedtámadás
R = Rendőrségi jogsértés
M1 = a megkérdezett által egyértelműen
Munkahelyi diszkriminációként értékelt eset
M2 = nem egyértelműen Munkahelyi diszkriminációként
értékelhető eset
H = megkülönböztetés, megaláztatás Hatóságnál, ill. közhivatalban
I = Iskolai megaláztatás, ill. megkülönböztetés
N = Nyilvános helyről való kitiltás
C = Cigányozás
A = Általános jellegű sérelem
X = Nem értékelhető eset

- „Lenéznek minket. A gyerekeimet csúfolják a származásuk miatt.” (A C)
 A bőrfejük bántalmazták. (E S)
 A fiát a katonaságnál megverték, és emiatt hátrányba került. (X)
 „Terhes lányomat lecigányozták, és megrugdosták.” (E C)
 A faji előítélet miatt elbocsátották, megjegyzések. (M1 C)
 Bőrfejük támadták meg. Rendőrségi eljárás volt. (E S)
 Megjegyzések. (C)
 Bokszolóként volna a kezében még néhány érem, de nincsenek patronálói. (X)
 Segélykérelmét mindig elutasítják, mert viszonylag jó életkörülményeire hivatkoznak. Ezeket a javakat akkor vette, amikor még dolgozott. Ha nem tud elhelyezkedni, soha nem tudna újat venni, ha most feléli tartalékait. Munkahelyet szeretne. (X)
 A férjét tisztességes munka után elbocsátották. Így nem lehet a gyerekeket taníttatni. Ők is munkanélküliek lesznek. (M2)
 Minden gyereket igyekeznek taníttatni, becsületes embernek nevelni. Az iskolában az osztálytársak lecigányozták őket, pedig voltak olyan tiszták, és tanultak olyan jól, mint a többiek. Nagy az előítélet a cigány származásúakkal szemben. Nem a származás, hanem a viselkedés és a becsületes munka után kell megítélni az embereket. (I A C)
 „Kisiparos férjem nem kapott segílyt, mert kisiparos. Én a mosógép miatt nem. [?] 93 szeptemberében a szkinhedek betörték a lakásunk ablakait, gyerekeinket megijesztették. A rendőrségen feljelentést tettem. A rendőrök jogtalanul jártak el velünk; annak ellenére, hogy a mi házunkat támadták meg, engem vettek felelősnek. A bíróságon én vagyok az elsőrendű vádlott. A szkinhedek elismerték, hogy azért támadták meg a lakásunkat, mert cigányok vagyunk. Azt mondták, hogy »vittek volna el a náci, rohadt cigány kurva«. Ekkor én terhes voltam a kislánnyal. A támadóinkat tanuként hallgatták ki a bíróságon.” (E S R C)
 „A gyerekeink általában hátrányosabb helyzetben vannak, mint a magyar gyerekek. Már csak azért, mert cigány származásúak. A saját fülemmel hallottam, hogy a négy és fél éves gyerekemnek azt mondta az óvónő, hogy rohadt cigány. A cigány kollégiumban ütök-verik a gyerekeinket.” (E I C)
 „Korábban a másik két gyerekeimet nem bántották azért, mert cigány. Mostanában gyakran bántják a fiamat; csúfolják azzal, hogy cigány. A tanárok is bántják igazságtalanul. Ez fáj nekünk, hogy így van.” (I C)
 Elhangzott a faluban, hogy gyűlölik a cigányokat; ha lehetne, eltennék őket láb alól. (E)
 „Megtámadták az öcsémet és a húgomat a bőrfejük. Az öcsémet úgy elverték, megrugdosták, hogy a bordája eltört.” (E S)
 „Egyikünket sem vesznek fel dolgozni. A húgomat nem engedték be a diszkóba cigány mivolta miatt. Faji különböztetés van. Nagyon félünk a bőrfejüektől. A fivéremet a rendőrök úgy elverték, hogy napokig alig bírta a nyakát mozgatni. A gyerekeket az iskolában csúfolják, hogy cigány. A napközis tanár is pofon vágta. Az önkormányzatnál, ha segélyért megyünk, akkor szabályosan kigúnyolnak, és a cigány szövetségbe küldenek.” (E R I H N C)
 „A fiamat a bőrfejük megtámadták a buszmegállóban Egerben.” (E S)
 Nem tudnak elhelyezkedni, nem találtak állást. Középiskolába, illetve szakmunkásképzőbe sem vették fel a fiukat. (M2)
 Az Ezerjő utcai borozóból kidobják a cigánygyerekeket. (N)
 A cigányokat mindig gyűlölték. A hivatalban, a boltban lenézik őket. 12 és fél évig volt intézetben. Utoljára Tatabányán. Amikor terhes lett, ígéretet kapott, hogy

kap tiszta, rendes lakást. Nem így történt; csak hitegették őket. Illegális lakásfoglalók voltak, most mosókonyhában laknak. (A)

Étteremben, vendéglátóban nem akarják kiszolgálni. (N)

A bőrfejük megtámadták a kislányával együtt. A támadáskor azt kiabálták: „Öljük meg őket!” (E S)

Hivatali ügyek intézése közben úgy érezte, hogy cigány származása miatt nem úgy bánnak vele, mint a magyarokkal. (H)

Munkahelyi megkülönböztetés. (M1)

A bőrfejük elleni demonstrációban nem vett részt, ennek ellenére elítélték, mert a tévében nyilatkozott. A rendőrök és a bírák elfogultak vele a származása miatt. Mindenért elítélik, ami rossz történik itt a városban, mert már büntetett előéletű. (H)

Igen. (X)

A borozóban a cigányokat nem szolgálják ki. Az egyik fiút megverte a helyi rendőr. (E R N)

Az iskolában a gyerekeket csúfolják. (I)

Nem kapnak állást, azért, mert cigányok. Lenézik őket, mert sokan vannak. Szeretnének dolgozni. A tanácstól sem kapnak támogatást. (M1 A)

Tavaly nyáron a szkinhedek megtámadták az udvart. Úgy kellett elmenekülniük a gyerekekkel. (E S)

Amikor Budapesten élt, nemzetiségi hovatartozása miatt gyakran megvetették, lecigányozták, megalázták. Ezért cserélte el a budapesti lakását vásárosnaményire. (C)

Munkahelykeresésnél mindig a cigány származása miatt utasították el. (M1)

Tiszteletesen, becsületesen tanítatják a gyerekeiket. Ők is szorgalmasan dolgoztak. Soha nem hiányoztak a munkahelyükről. Mégis, amikor leépítés volt, származásuk miatt őket küldték el legelőször. Legalább azokat a cigányokat segítenék, akik igyekeznek normális körülményeket teremteni a családjuknak. Sajnos, ezt nem tapasztalják. (M1)

Nem alkalmazzák őket sehol, mert cigányok. Rendes munkát szeretne, nem pedig segélyt a polgármesteri hivataltól. (M1)

Munkahelykeresésnél hátrányban van a származása miatt. Leépítésnél is őket engedték el először. (M1)

Munkahelyről történő elbocsátás. (M2)

A rendőrök időnként megkülönböztetéssel élnek a család férfi tagjaival szemben. (A)

Az emeletes házából lekiabáltak, hogy „bűdös cigány”. (C)

„Nem vettem fel dolgozni, amikor kiderült, hogy a férjem cigány.” (M1)

„Ez mindig van. Nem tudok konkrét dolgot mondani, csak általánosságban, ahogy néznek az emberre, ahogy beszélnek vele. Mindig is lenézték a cigányokat.” (A)

Másodfokú orvosi bizottság előtt volt felülvizsgálaton, és úgy érezte, hogy a vizsgálatot végző orvos cigány származása miatt lekezelően bánik vele. Nem akarta meghallgatni minden panaszát, hanem durván rendreutasította. (H)

„Többször munkát kerestem, és nem vettem fel, mert cigány származású vagyok.” (M1)

Több alkalommal tapasztalta az orvosnál, hogy minden ok nélkül utolsónak szólítja a rendelőbe. Betegsége miatt sokat kell orvoshoz járnia, és mindig érzi, hogy cigány származása miatt háttérbe szorul. (H)

Minden munkahelyről először a cigányokat rúgják ki, pedig ők is szeretnének jobban élni, és ők is szeretnék taníttatni a gyerekeiket. Teremtsenek tisztességes munkahelyeket, hogy lehessen dolgozni. (M1)

Nagyon sújtja őket a munkanélküliség. Segélyt csak nagyon keveset adnak. (M2)

Munkahelykeresésnél mindig érezték, hogy cigány származásuk miatt nem foglalkoznak velük komolyan. (M1)

Munkahelyről való elbocsátás. (M2)

Munkahelyről való elbocsátás. (M2)

Igen. (X)

Bátyja kisfiát származása miatt megverték. Cigány származása miatt kitétek a Zeneakadémiáról. (E)

„A környezetem nem tudja elviselni, hogy igyekszem igényesen élni. Pedig ők is cigányok, mégis gyakran zaklatnak.” (X)

„A szüreti bálra mentem volna be, a rendőrök nem engedtek, hanem kérdés nélkül leütöttek és lecigányoztak. A nővéremet és a sógoromat igazoltatás során leszprézték a rendőrök.” (E R C)

„Úgy érezzük, hogy az önkormányzatnál rosszabb elbírálásban részesülünk, mint a többi lakos.” (H)

„Az önkormányzatnál nagyon lenézik a cigány származású embereket. Lekezelik őket, és nem úgy intézik az ügyüket, mint ahogyan kellene.” (H)

Lakásvásárlásnál négyszer utasították el. (X)

Megjegyzések. (C)

„Mentünk az utcán, és lovaskocsival nekünk akartak jönni, közben azt kiabálták, hogy »dögöljete meg, büdös cigányok«. Alig bírtunk félreugrani.” (E C)

„A polgármesteri hivatal alkalmazottja nem hajlandó elintézni a feleségemnek a főállású anyaságot azért, mert megtartotta az ötödik gyereket is.” (H)

„Az anyagi nehézségekben tapasztaljuk.” (X)

„A munkahelyre nem veszik fel, csak a szimpatikus embert. Most már a fehérnek sincs nagyon munkája, de a cigánynak mégúgy se.” (M1)

„Nem vesznek fel a munkahelyre, néha be sem engednek, hogy megnézzük a munkát, pedig mindig rendesen dolgoztunk. Én tizennégy éves korom óta dolgoztam, amíg engedtek.” (M2)

„Nem vesznek fel munkára. Faji megkülönböztetés van, a cigányoknak nem jár semmi se. Nincs segély, nincs munka. Miből élünk?” (M2)

„Megfenyegettek minket a cigány származásunk miatt a szkinhed fiú halála után.” (E S)

„Unokaöcsémet a szkinhedek Budapesten megverték.” (E S)

„Hangsúlyozzák a faluban, hogy a romákat kiirtanák, ha lehetne.” (E)

Becsületsértés, önbíráskodás a származása miatt. (C)

„Hiába keresek munkahelyet, mire a munkaközvetítőből odaérek, azt mondják, be van töltve. Pedig tudom, hogy ez nem igaz. Rám néznek, és látják, hogy cigány vagyok. Így van ez az egyéb hivatalos ügyeknél is. Ha nem is mondják ki, látom a szemükben, ahogy rám néznek. (M1)

A buszpályaudvaron leütötték a fiát; lebénították. Nagy a fajgyűlölet. (E)

„A közvetlen szomszédom engem és a gyerekeimet többször le büdös cigányozott.” (C)

A gyermekeit nem engedik be a diszkóba. A polgármester a családfőt, aki a Phralipe elnöke, nem fogadja. (N H)

Megjegyzések. (C)

Megjegyzések. (C)

Sokkal nehezebben találnak munkát; lecigányozzák őket. (M1 C)

Előfordul, hogy ők nélkül is megkülönböztetik őket. Emiatt hátrányos helyzetben érzik magukat. (A)

Állandó sérelem éri a boltban. Mocskos cigányozzák úton-útfélen. (C)

Az eleve járó támogatásért is könyörögni kell az önkormányzatnál. Hivatalos helyen érezni a megkülönböztetést. (H)

„Megvádoltak azzal, hogy lopok, meg hogy miből van a házam.” (A)

A magyarok nem szívesen látják őket a faluban. (A)

Munkahelyekről történő elbocsátásnál. (M1)

Elbocsátás. (M2)

Elbocsátás. (M2)

Lenézik az embert, kinézik. A gyerekek nehezen tudnak elhelyezkedni. (A)

Elbocsátás. (M2)

Elbocsátás. (M2)

Nem kapnak segélyt. (X)

Nem kapnak segélyt. (X)

Bement a polgármesterhez segélyért, és az durván elutasította, mert a férje dolgozik. (H)

Polgármester: „a cigányok csak isznak és kártyáznak, nincs segély”. (C)

A munkahelyen nem úgy nézik a cigányt, mint a magyar származását. Nem adnak a cigánynak munkát. (M1)

„Ahogy kilépek az utcára, minden pillanatban és mindenhol.” (A)

„A gyerekeket a származásuk miatt nem veszik fel sehova, olyanok vagyunk, mint Amerikában a néger.” (A)

Az iskolában nem ült mellé senki. Rosszul esett neki. (I)

A tanács nem a rászorulóknak adja a segélyt. (X)

Valószínűleg származásuk miatt nem kapnak segélyt. (X)

Költözéskor nem kaptak segélyt, talán a származásuk miatt. (X)

A polgármestertől segítséget kértek lakásszerzéshez, de az durván elutasította őket. Megbüntette őket 2000 forintra, mert szilvát szedtek engedély nélkül. De volt engedélyük. (X)

Az önkormányzat fajgyűlölő. Nem adnak támogatást. Ingyenes gyógyszert sem kap, pedig rokkantnyugdíjas. (X)

Az unokaöccsét megölték a származása miatt. A nyomozás sem volt megfelelő. (E)

Segélyt nem ad az önkormányzat. (X)

„Földet akartam venni, de a falu nem engedte meg annak, akitől vettem volna, hogy nekem adja el.” (H)

Munkahelyre nem vették fel. (M2)

Az önkormányzat nem adott segélyt. (X)

Nem tud elhelyezkedni, mert a homlokára van írva, hogy cigány. (M1)

„Sehol nem foglalkoznak a problémámmal, mert cigány vagyok.” (A)

Nem veszik fel munkahelyre, nem kap segélyt. (M2)

„A polgármester visszaküldte a kormánytól és a Máltai Szeretetszolgálatától érkezett segélyt. Nem vesz minket semmibe.” (X)

„Cigány vagyok, ezért rám támadtak. Súlyosan megsérültem.” (E)

„A férjemet nem veszik fel, mert kicsit barna. A sógoromat sem.” (M1)

Május 19-én a rendőrök körbe fogták a telepet, és összevissza verték az embereket. Bevitték őket Dabasra. Utána a lányát nem szolgálták ki a boltban, azzal, hogy „büdös cigány”. Az iskolában a napköziben elfogyott a kaja, és a tanárnő hangosan azt mondta, hogy „adjátok oda a retkes szemét cigányoknak az adagomat”. (E R I C)

„A parasztok lenéznek bennünket. De ez mindig így volt.” (A)

„A fiamat árthatlanul letartóztatták. Szerintem az jogsértés, hogy a rendőrök úgy jöttek be, hogy meg sem kérdezték, bejöhetnek-e. Mondtuk, hogy nem követett el rablást, de a mi szavunk az annyi, mint a pipafüst.” (R)

„A szomszédom csak úgy emleget, hogy »a cigány« – gúnyból.” Ha vesz valamit, akkor azt mondják, hogy „cigány, hát telik rá”. Ha nincs valamije, akkor azt mondják, hogy „cigány, hát miért lenne neki”. (C)

A naplóban, az iskolában bejelölték az unokák nevénel, hogy cigány. (I)

Vásárlásnál megkülönböztetés. (A)

Azt mondták, hogy kedvez a fajtabéli cigányoknak a munkája során. (X)

„Elnyomnak bennünket mindenhol.” (A)

„Mindenhol fajgyűlölet van. A gyerekek is külön iskolába járnak, mert cigányok. A gyerekek éheznek, betegek.” (A)

Lenézik a magyarok a cigányt. (A)

Nem kapnak segítséget az önkormányzattól. (X)

Nem kap munkát és segélyt, mert cigány. (M1)

„A diszkóban lefejelte egy ismerősömet egy magyar. Megkérdezte, hogy miért csinálta, akkor azt felelte: »Gyűlölöm a cigányokat.«” (E)

„Munkahelyre nehezen vesznek fel.” (M2)

Nem veszik fel a gyerekeket dolgozni. Nem akarnak adni szociális segélyt sem. (M2)

„A gyereket csúfolták a származása miatt az iskolában.” (I)

Csúfolták, hogy „büdös cigány”. (C)

Nem kap segélyt az önkormányzattól, munkát sem a származása miatt. Az önkormányzati gyűléseken nem veszik figyelembe a véleményüket. (M1)

„Aki cigány, az mindenben hátrányt szenved.” (A)

A gyerekeket az iskolában. (I)

A rendszerváltás óta országos szinten. (A)

„A gyerekeket csúfolják az óvodában, iskolában. Még a piacról is kinéznek.” (I)
„Szakmámba illő munkát nem kapok cigány származásom miatt. A polgármesteri hivataltól sem kaptunk semmilyen támogatást.” (M1)

„Nem vettek fel a Gazdaképzőbe, mert állítólag fajgyűlölő az igazgató.” (X)

„Nem vesznek fel a munkahelyre.” (M2)

„A törvényeket szigorúbban alkalmazzák, viszont a jogainkat nem, mert cigányok vagyunk.” (A)

„A községi önkormányzat nem bánik velünk tisztességesen, semmilyen segélyt sem kapunk.” (X)

Minden indok nélkül leültették hat hónapra, pedig nem ő törte fel a helyi ABC-t. Cigány származása miatt munkahelyre nem vesznek fel. (M1)

Nem kapták meg a cigány kölcsönt, mert nem telepi cigányok. Kizavarják a kultúrházból a cigányokat, nem adnak nekik munkát. (N M1)

Nem kapott lakásépítési hitelt. (X)

„Az iskolában mindig kiszűrték velünk, semmit nem tettek azért, hogy szeressek oda járni.” (I)

Igen. (X)

Elbocsátották a munkahelyéről, mert nem volt hajlandó a MÉH-telep vezetőjének segíteni a lopásaiban, és mert cigány származású. Azt mondta a vezető, hogy „Cigányok, idegileg ki lesztek készítve; nektek annyi.” Inkább eljöttek a cégtől. (C)

A polgármestertől nem kapott támogatást, mert a régi rendszerben a cigány szervezetben volt benne, meg párttag volt és munkásör. (X)

Az önkormányzat nem ad pénzt, nem hajlandó foglalkozni a cigányokkal. (X)

„Az önkormányzatnál elutasítottak minket, elvonják a segélyt. A szociálpolitikus azt mondta, menjünk ki.” (X)

Munkahelyről elutasították. (M2)

A lányának az iskolában. (I)

Nem adtak egy fillért sem, pedig szegénységben éltek. (X)

A gyerekekkel többször is éreztetik. Segélyeket nem adnak a cigánynak. A rendszeres nevelési segély is igazságtalan. (A)

„Egyszerűen utálnak a származásomért, a gyerekeket sem úgy értékelik, mint ahogy megérdemlik.” (A)

A segélyezési kérelmeket meghamisítják. Kölcsönt nem adnak csúszópénz nélkül. Nem támogatják a börtönből szabadult emberek munkába állását. A cigányság szószólója kihasználja az iskolázatlanabb cigányokat. (A)

„Az állami intézményekben hátrányban vagyunk a nem cigányokhoz képest.” (A H)

„Nekünk sokkal többet kell bizonyítani, mint más nemzetiségűnek; és még ennek ellenére sem felelünk meg az elvárásoknak.” (A)

A gyermeke számára származása miatt nem biztosítottak gyakorlólóhelyet. (I)

A boltos megverette a családfőt. Most bírósági ügy van. (E)

Munkát keresett. A klinikán ránéztek, és azt mondták, hogy be van töltve. Másnap újra volt felvétel. (M1)

Sérelmezik, hogy az általános iskolában cigány osztályt csináltak. (I)

„Lenéznek minket buszon, boltban.” (A)

A helyi általános iskolában cigány osztályt hoztak létre. Munkavállalásnál hátrányos megkülönböztetés. A helyi Phralipe javaslatait nem veszi figyelembe az önkormányzat. (I M1)

A segélyek igazságtalan elosztása, faji megkülönböztetés mindenütt. (A)

OTP-törlesztéshez segítséget kért a polgármesteri hivataltól, és nem kapott. (X)

„Bármilyen segítséget kérek a polgármestertől, mindig elutasítja.” (X)

Lenézik az iskolában. (A)

Igen. (X)

A rendőrök visszaélnak a dolgokkal. (X)

A családfőt megverték az oláh cigányok. (X)

Nem adnak munkát, mert cigány. (M1)

„Ha adnak valamit, akkor a sorban mindig utolsók vagyunk.” (A)

Munkahelykeresésnél elutasították cigány származása miatt. (M1)

Munkahelykeresésnél elutasították cigány származása miatt. (M1)

Nem adtak segélyt a fiataloknak, érezni lehetett, hogy azért, mert cigányok. (A)

Fogdában volt a katonaság alatt. Nem kap segélyt, ünnepekkor sem. (A)

A gyereket az óvodában megkülönböztetik. (I)

A tanárok lenézik a gyerekeket. (I)

Munkahelyi megkülönböztetés. (M1)

Az iskolában a gyerekek neve elé írták a C betűt. (I)

A cigányokat lenézik. Nem kap segélyt a polgármestertől. (A)

Munkahelyi elbocsátás (M2)

Munkahelyi elbocsátás. (M2)

Nem vették fel dolgozni. (M2)

Nem segítik a cigányokat, azoknak adnak segélyt, akiknek nem járna. (X)

Az önkormányzat a kéréseiket gyakrabban elutasítja. (X)

A fiát a börtönben megverték. (X)

Nem adnak segélyt az önkormányzatnál. (X)

Többször volt börtönben, kedvezőtlen ítéletek és ellátás. (X)

A húsboltban utoljára szolgálták ki, és a kiszolgálás sem volt megfelelő. (A)

A gyereket kiközösítették az intézetben, és az intézetből nem vitték nyaralni Zánkára, mert cigánylány. (I)

A tanács nem segíti őket semmiben. (X)

A családfőtől a munkafelvételnél azt kérdezték, hogy „Magának, ugye, szőrös a talpa, mert úgy néz ki, mint egy vályogvető”. (M1 C)

Származása miatt nem kap munkát. (M1)

Minden területen, különösen munkakeresésnél. Félnek a bőrfejűektől. (M1)

Az új rendszerben jobban érzik a megkülönböztetést, mint régen. A gyerekek nem foglalkoznak úgy az iskolában, mint a nem cigányokkal. Tart a bőrfejűektől.

A gyereket az iskolában megfenyegették, hogy megveretik a bőrfejűekkel. (E S I)

Az orvosi rendelőben előbb a magyar gyerekeket vizsgálják meg. Az óvodában is van fajgyűlölet. Utcán, boltban ferde szemmel néznek rá. (A H)

Csúfolják a gyereket. A szomszéd бүдös cigány kurvának hívja. Származása miatt került kiségitő iskolába. Munkahelyén őt gyanúsították, ha eltűnt valami. (A C)

Munkahelyen is, meg mindenhol. (M2)

A bátyja gyerekeit a szkinhedek megverték. (E S)

Mindenhol. Munkavállalásnál. Az emberek távol tartják magukat tőlük. (A)

Virágárlásnál a rendőr csúnyán beszélt vele. (X)

A bőrfejűek megtámadták a családfőt. (E S)

Rokkantosításakor megkülönböztették. Nem olyan százalékban rokkantosították, mint kellett volna. Az óvónő a gyereket úgy megverte, hogy vérezett. Azt hazudták, hogy baleset volt. Rendőrségi, önkormányzati ügy volt. Később tudta meg egy dolgozótól, hogy a gyerek ruháit szagolták, és tetűt kerestek a hajában. A büntetés azért történt, mert az óvónő munkaidőben kézimunkázott, és a gyerek elvette a tűt. (I)

Leköpték őket a metrón, amikor virágot árulni mentek, „bүдös cigány” felkiáltással. (E C)

Nem kap segílyt, mert cigány. (X)

Házban, családsegítőben és szórakozóhelyen cigányozzák. Nem tudott elhelyezkedni takarítónak sem. (C M2)

Általában mindenben érzi. (A)

Munkahelykeresésben, polgármesteri hivatalban. (H M2)

Amikor idejöttünk lakni, a szomszéd vasrácsot szereltetett az ajtajára. (A)

Nem kapott munkát évekig. Nagy protekcióval szerzett munkát. (M2)

A gyerekek miatt a házban, hogy hangoskodnak. Veszekednek velük. (A)

A férje sehol sem talál munkát, a cigányokat mindenhol elküldik. (M1)

Pesten nem, de Tiszalökön nagy különbséget tettek. Az első férje lebénult, és a gyerekeket elvitték intézetbe, mondván, nem tudja őket ellátni. Csak akkor jöhettek végleg haza a gyerekek, amikor Budapestre költözött. (H)

Bár ő nem tartja magát cigánynak, ennek ellenére mindenhol úgy kezelik. Az alpolgármester kinevette, amikor azt mondta, hogy nem bírja behordani a vizet az udvarról, mert beteg a gerince. Mindez azért, mert cigánynak tartják. (H)

Az általános iskolában a tanítónő hátrányos megkülönböztetésben részesítette. (I)

Az autóját ellopták, majd egy félreeső helyen megtalálták, kiégetve. (X)

Munkafelvételnél, mikor meglátták, hogy cigány, nem vették fel dolgozni. (M1)

Az iskolában a gyereket egy osztálytársa бүдös cigánynak nevezte. Mindennap elmennek a gyerekért az iskolába, mert már többször meg akarták verni a gyereket. Ha az apa munkát keres, neki nincs munka, csak a parasztnak. (I M1 C)

A házban egy lakásba betörtek; a tulajdonos felesége hozzá jött be, és hívta át, mondván, hogy biztos a rohadt cigányok voltak. Senki mást nem hívott a házból, csak őt. (A C)

Amikor az apósáékhoz költöztek, nem ismerte ki magát a környéken, taxiba ült, és a fuvar végén a sofőr odakiabálta neki, hogy minden cigányt ki kellene irtani. (C)

Az iskolában. (I)

- Munkahely-, álláskeresés, iskola. Szórakozóhelyre nem engedték be. (N M2 I)
 Mindenütt elutasítják (munkakeresésben). (M2)
 Munkahelyen elutasítják. (M2)
 „A rendőrök az utcán csak minket igazoltatnak. Munkahelyen, ha meglátnak minket, már nincs felvétel.” (A M1)
 „A rendőrség az utcán rendszeresen igazolat, bárhog is vagyunk felöltözve.” (A)
 Félnék a bőrfejtűektől. Az egyik gyereket leköpték az utcán. Sírva ment haza. (E S)
 Félnék a szkinhedektől. Este már nem mernek kimenni az utcára. (S)
 Félnék a bőrfejtűektől. (S)
 Többször visszautasították, amikor munkát keresett. (M2)
 A gyereket csúfolják az iskolában. (I)
 Lenézik. (A)
 Többet kell mutatni, hogy elfogadják őket. A munkahelyén pénzt hagytak elől, hogy próbára tegyék, lop-e. Bizonyítani kell, hogy elfogadják. (A)
 A családfő jól fizető munkához nem tud jutni, mert a bőre sötét. (M1)
 Az iskolában többször meggyanúsították, hogy lopott, de később tisztázódott az ügy. (I)
 Nem tud munkahelyet találni, mert ránéznek, és látják, hogy cigány, és ezért nem veszik fel. Lopással gyanúsítják az iskolában a gyermekét. (M1 I)
 Nem vették fel dolgozni. (M2)
 Lakáskiutalásnál erősen hátrányban érezte magát. A névjegyzékről kétszer lehúzták, önkényesen beköltözött, végül a ház lakóinak petíciójára kiutalták a lakást. (H)
 A lakást cigányságuk miatt kapták nehezen. Ezen kívül nincsenek, mert a környezet tiszteli, becsüli őket. (X)
 Durván lecigányozták többször, esetenként rendőr is. A gyereket az iskolában mindennap cigányozzák. (R I C)
 „Felmentünk a tanácshoz, hogy segítsen. Azt mondták, hogy hát persze, a cigányok idejárnak, nagy a szájuk.” (H)
 Mindig éreztetik az emberrel, másképp néznek: „a cigány, az cigány”. (A)
 Nem kapnak munkát, ha meglátják, hogy cigány. A szomszédok lesik, hogy ki jön hozzájuk; állandó veszekedések. (M1 A)
 Nem tudnak konkrétumot, csak érzik. (A)
 Mindenben érzik. Munkahelyi felvételeknél, fizetési fokozatoknál, lakáshoz jutásnál. A hivatali hangvételt is nehezményezték. (A M2)
 Az iskolában csúfolták a gyerekeket. (I)
 Lakásügyben éreztették velük, hogy cigányok. (H)
 Lakásjutatásnál másnak két gyerekkel adtak két szobát, nekik csak szoba-konyhát. (H)
 Az önkényeseket azért rakják utcára, mert cigányok. (H)
 Nem talál állást, mert cigány, idős, és alig van iskolája. (X)
 A gyerekeket az iskolában. Kétszer annyit kell mutatniuk, mint másoknak. (I)
 „Lakáskérésnél nem nagyon fogadtak, mert cigány vagyok.” Az óvodában is azt érezte, hogy cigánysága miatt nem szívesen fogadják. (A)
 „A bőrfejtűek láncokkal megkergették a fiamat, este már nem merünk kimenni az utcára.” (E S)
 „A bőrszínem miatt nem vesznek fel sehova sem dolgozni.” (M1)
 „Este félek kimenni. A közeli lakótelepen »Öld a cigányokat, vissza Indiába!« felirat van. Szeretnek a munkahelyen, de ha eltűnik valami, csak én vagyok ott.” (E A)
 „Nem vettem észre, de azért csak van fajkülönbség. Mondják, hogy cigány.” (X)

Soha nem fogják őket úgy elfogadni, ahogy kellene. Fajgyűlölet van. (A)

Nem törődik vele. (X)

„Nem tudok elhelyezkedni dolgozni, hiába szeretnék.” (M2)

Az utcán mondták, hogy a cigányokat meg kell ölni. A gyerekeket csúfolják az iskolában. (E I)

A házban elzárkóznak. Munkakeresés közben. (M2)

A Polgármesteri Hivatalban az alpolgármester csípős megjegyzéseket tett a származására. (H C)

Kereskedői munkája során nagyot esett a forgalma, úgy érzi, ennek köszönhető. (X)

A feleségének a rokonai (magyarok) lenézik. Munkakeresésnél. (A M2)

A szkinhedek ölik a cigányokat. A magyarok is úgy néznek rájuk, hogy „fűj, bűdös cigányok”. (A)

„Az iskolában csúfolják a gyereket. A Kádár-rendszerben ez nem volt.” (I)

Az iskolában állandóan csúfolták őket. A házban állandóan megjegyzéseket tesznek. A bőrfejük molesztálják őket. (I C S)

Az iskolában. Jobbra tolódott a politika, és egyre nagyobb a fajgyűlölet. (A)

Iskolában, elhelyezkedésben, hivatalban, az élet minden területén. (A)

A bőrfejük leütötték. Elhelyezkedés. Iskolában. (E S)

A testvérének volt egy bírósági ügye, azért gyanúsították, mert cigány. (X)

Cigányságuk miatt nem kapnak szociális segílyt. Lakást is azért nem adnak másikat. A családsegítő sem segít. (X)

A tanácson sorra elutasítják a segílykérelmüket. Az iskolában csúfolják a gyerekeket. (I)

Üzletben. (A)

ABC. Amikor egy nem környéki boltba bemennek, nagyon figyelik, hogy mit csinálnak. (A)

A testvérét lecigányozták a polgármesteri hivatalban. (H C)

Egyszer kért segílyt az iskolában, és egyszer nem ment szülőire, és a tanítónő azt mondta, hogy segílyügyben, persze, be tud jönni. Cigányozták a gyereket az iskolában, tiltakozott az apa. A tanítónő: „Tagadják a fajt?” Az üzletben naponta rászólnak, hogy álljon arrébb. A sarki üzletben két magyar összeveszett; az eladó: „mintha két cigány ütné egymást”. (I C A)

Megjegyzések. (C)

Az unokáját az iskolában csúfolták. (I)

Hivatalokban, szórakozóhelyeken kinézik. Az unokahúga gyereke kórházban volt, betegen kitétték. (A)

A nővérének azt mondták, hogy a cigányokat Hitlernek ki kellett volna irtania. (E)

Családsegítő, rendőrség, hivatalban, utcán. (H A)

„A polgármesteri hivatalban éreztették, hogy cigány vagyok, és lekezelőek voltak.” (H)

„Munkahelyváltoztatásnál. Ha meglátták, hogy cigány vagyok, elküldtek.” (M1)

„A munkahelyemről a származásom miatt bocsátottak el, úgy érzem.” (családfő).

„A munkaiügyi központban éreztették velem a megkülönböztetést.” (feleség) (M1)

„Szlovák nemzetiségű a falu, és a cigányok sikerét nem fogadják el. Ha valaki valamit elér, azt mondják, hogy korrup. Pályáztam az italboltra, és a lakótanács elnöke azt mondta, hogyha cigány lesz a tulaj, akkor oda magyar ember nem megy be.” (C)

A polgármester el akarja venni a belterületi házhelyet, mert az egész utcában új

családi házak épültek, a putri rontja az utcaképet. Helyette lakást nem akar adni. Rendkívüli segílyt azért nem kapnak, mert nem adják el a telküket. (H)

A helyi önkormányzati képviselő gyűlöli a cigányokat, valótlan dolgokat állít a polgármester elé, ezért segílyt nem kapnak. (H)

Az önkormányzat azt mondta, hogy ki kellene nyírni az összeset. (E H)

Naponta. (A)

„A vejemet elbocsátották a munkahelyéről.” (M2)

Egy helyre telepítették a cigányokat a faluban. Egy bizonyos munkát ezért nem kapott meg. (H)

Iskolában a gyerek neve mellé C jelzést írtak. Bizonyos munkákat azért nem kapott meg, mert cigány. (I M1)

Ha legelsőként érkeznek egy üres állásra, akkor is azt mondják, hogy már betöltötték. (M1)

Nem kívánták alkalmazni, pedig megfelelt volna. (M1)

A kislányt csúfolják az iskolában, a tanárnő is megkülönbözteti. (I)

Anyósa soha sem kedvelte, azért, mert cigány. (X)

„Az iskolában a pedagógus megtépett.” (anya) (E I)

Egyszer majdnem megölték. Szórakozóhelyre nem engedték be, rájuk hívták a bőrfejúeket. A közértben nézik, hogy ne lopjon. (E S N)

Gyerekkorában, a munkahelyein. A házban is többször feljelentették őket, hogy hangosan rádióznak, és a gyerekek az udvaron labdázhatnak. A tanácsban alig akarnak vele szóba állni, pedig milyen megalázó, hogy segílyt kell kérni. (A)

A gyereket az iskolában a tanárnő koszosnak és cigánynak nevezte. A gyerekek is csúfolták. (I C)

Bíróságon, börtönben. (X)

Lakást azért nem kapnak, mert cigányok. A feleségét nem akarták a középiskolába felvenni. (X)

„A piacon teszik a megjegyzést, az áruházban figyelnek ránk.” (C)

A családfő jelentkezett eladónak, mire azt válaszolták: „Ha magát ide felveszem, akkor ide a nap sem süt be”. (C)

A családfő öccsének azt mondták, hogy az állást betöltötték, visszatelefonált, és az állást megint üresnek mondták. A fiút a szkinhedek megfenyegették. (E S M1)

„Megjegyzések. „Örüljön, hogy nem közösítik ki.” Iskolában. (C)

A szociális osztály vezetője nem hajlandó velük szóba állni, elküldi őket, hogy hagyják dolgozni. (H)

A fiút három bőrfejú lerugdosta a vonatról. Szolnokon több bőrfejú megtámadta. Ugyanez a Tisza-parton. (E S)

Az iskolában a tanár hátrányosan megkülönbözteti. (I)

A munkahelyén loptak, és őt gyanúsították, de aztán megtalálták az igazi tolvajt. (A)

Az utcán lenézték őket. Hiába tanultak jól az iskolában, elnyomták. (A)

Nem veszik fel dolgozni. (M2)

Balesettel kapcsolatban rendőri, szakértői visszaélés. (X)

Mindig lenéztek bennünket, akármi van, rögtön csak a cigány. (A)

Utcán, munkahelyen, orvosnál. A bőrfejúek leköpködik őket. Lakássegélyt nem kapnak. (A)

„A főbérő kilakoltatott.” (X)

Három napot igazolatlanul hiányzott, ezért kirúgták, de ezt egy magyarral nem tették volna meg. (X)

A családfő édesapját, testvéreit 38-ban elvitték a csendőrök a zsidókkal kényszermunkára. (X [régil])

Csúfolás az óvodában. Terhesen nem adták át a helyet a buszon. Állandó előítélet. (I A)

Volt, de nem akar róla beszélni. (X)

A családfőt nem veszik fel dolgozni, szórakozóhelyen a rendőr először őt igazoltatja. (A)

A terhesgondozóban csúnyán beszéltek vele. Lecigányozta az ellenőr, és összeverekedett vele. (E H C)

„A kislányomnak a lépcsőházban több esetben mondták, hogy cigány.” (C)

A gyermekét nem alkalmazták ott, ahol egyébként dolgozót kerestek. (X)

Magánéletben. (X)

Az OTP-nél, amikor szüneteltetni akarta az adósság fizetését, meg sem hallgatták. Gyermeküket nem nagyon tudja eltartani. (X)

Munkahelyi elbocsátásnál. (M2)

Munkahelykeresés közben. (M2)

A családfőt egy este megverték a buszmegállóban. (E)

A rendőrségen oktanul bántalmazták. (E R)

Munkahelyről elbocsátás. (M2)

Nem a lakásigényüknek megfelelő lakást kapták meg. (X)

Ha a tanácsra bemegey, nem szívesen fogadják. (A)

Az unokatestvérüket a bőrfejűek megverték. A család emiatt fél. (E S)

Iskolában, továbbtanulásnál, munkavállalásnál. (A M2)

A nem cigányok könnyebben kapnak segélyt. A házban csak ők cigányok, ennek néhány lakó nem örül. (A)

Nem kapott hozzájárulást a villanyszámla kifizetéséhez, a magyarok pedig kaptak. (H)

Az iskolában külön ültették a gyereket, mert cigány, pedig tisztán járhatja. Kézbesítőként nem engedték be egy irodába, hanem azt mondták, tegye le a csomagot az ajtóba, nem szükséges bejönnie. (I A)

Iskolában a gyereket csúfolták. (I)

A személye ellen kimondottan nem irányult, de őt bántja, ha általánosságban a cigányokat bántják. Elhúzódnak tőlük az emberek, vagy egy lopásnál mindig a cigányokat gyanúsítják. (A)

A következő oldalon szereplő táblázatban közöljük a fenti esetekre vonatkozó fontosabb statisztikákat. A diszkriminatív esetekről beszámoló mintabeli háztartások száma 337 volt. Ezek a háztartások a teljes cigány népességen belül durván 12-13 ezer háztartást (a pontbecslés szerint: 12 661 háztartást) reprezentálnak, ami a magyarországi cigány háztartások mintegy 13 százalékát teheti ki. Ezekben a háztartásokban körülbelül 63 ezer személy él. Ez nagyjából a cigány népesség 15 százalékát jelenti. A magyarországi cigány népesség tizenöt százaléka gondolja azt saját családjának személyes tapasztalatai alapján, hogy roma származása miatt hátrányos megkülönböztetéseket, megaláztatásokat, jogsértéseket, durva fizikai erőszakot kell elszenvednie. Mielőtt még bárki elkezdene azon töprengeni, hogy ez a tizenöt százalék sok-e vagy kevés, azt javaslom, végezzünk el egy egyszerű gondolat kísérletet. Vetítsük az így megbecsült arányokat a teljes magyar népességre, és gondolkodjunk el azon, szeretnénk-e olyan világban élni, amelyben másfél millió magyar honfitársunk gondolja azt saját családjának – gyermekeinek, idős édesanyjának, terhes feleségének (hogy csak a legdurvább eseteket említsük) – közvetlen személyes tapasztalatai alapján, hogy magyar származása, anyanyelve, sajátos szokásai, beszédmódja, viselkedése – egyszerűen: gyakorlatilag változtathatatlan személyes tulajdonságai – miatt megalázzák, jogait megsértik, fenyegetik, és fizikailag bántalmazzák. Egy ilyen világban 200 ezer embert érint a származása miatt fizikai erőszak; 190 ezer embert érint közvetlenül az, hogy a családjához tartozó óvodás- vagy iskoláskorú gyermekeket az óvodában, illetve az iskolában megalázzák; 40 ezer ember éli meg nap mint nap azt, hogy családja valamelyik tagját származása miatt nyilvános helyekről kitiltják – emlékezzünk csak Alabamára! Egy ilyen világban 90 ezer ember éli meg azt, hogy közvetlen családtagjait fasiszta suhancok bántalmazzák vagy fenyegetik. Egy ilyen világban 140 ezer embert érint az, hogy közvetlen családjából valakit hivatalos helyeken – önkormányzatnál, a rendőrségen, bíróságon, orvosi rendelőben – hátrányos megkülönböztetésben részesítenek, és legalább 240 ezer embert érint az, hogy munkát kereső családtagjait magyar mivolta miatt utasítják el a munkaadók. Egy ilyen világban 190 ezer embernek kell abban élnie, hogy szeretteit „bűdös magyarként” gyalázzák nem magyar honfitársai.

Összefoglaló statisztikák a diszkriminatív esetekről

A diszkriminatív eset típusa	Mintabeli esetszám	Háztartások száma	%	Személyek száma	%	A teljes lakos- ságra vetítve
összes eset	337	12 661	13,27	63 144	14,86	1 540 ezer fő
nem értékelhető eset	63	2 475	2,59	11 309	2,66	280 ezer fő
értékelhető eset	274	10 186	10,67	51 835	12,20	1 270 ezer fő
munkahelyi, összesen	86	3 307	3,47	16 405	3,86	400 ezer fő
– egyértelmű	45	1 801	1,89	9 975	2,35	240 ezer fő
– nem egyértelmű	41	1 506	1,58	6 430	1,51	160 ezer fő
általános jellegű	73	2 580	2,70	14 554	3,43	360 ezer fő
erőszak	43	1 535	1,61	8 364	1,97	200 ezer fő
cigányozás	44	1 640	1,72	7 760	1,83	190 ezer fő
iskolai sérelem	43	1 425	1,49	7 237	1,70	180 ezer fő
hatósági megkülönböztetés	33	1 200	1,26	5 685	1,34	140 ezer fő
szkinhedtámadás	23	707	0,74	3 813	0,90	90 ezer fő
nyilvános helyről való kiállítás	8	312	0,33	1 757	0,41	40 ezer fő
rendőrségi jogsértés	8	314	0,33	1 572	0,37	40 ezer fő

Mintabeli eset: legalább egy fajta sérelemről beszámoló háztartás.

Háztartások száma: a mintabeli esetek száma a mintavételi arányok reciprokával súlyozva.

Háztartások százaléka: az összes cigány háztartás százalékában. (Összes cigány háztartás becslült száma = 95 421 háztartás.)

Személyek száma: az érintett háztartásokban élő személyek száma.

Személyek százaléka: a teljes cigány lakosság százalékában. (Teljes cigány lakosság becslült száma = 424 814 fő.)

A teljes lakosságra vetítve: a cigány személyeket érintő megkülönböztetések relatív előfordulási gyakoriságát a teljes magyar népességre vetítve ennyi embert sújtának a fenti sérelmek. (Teljes magyar népesség = 10 375 300 fő, 1990. évi népszámlálási adat.)